

קניין תורה



יו"ל ע"י ועד מפעל התורה "תורתך שעשועי" ד"ק תולדות אהרן
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת כי תצא תשפ"ה

עמוד הש"ס לשבוע הבעל"ט: בבא בתרא לב: - בבא בתרא לה:

עיונים והארות בסדר לימוד ושינון 'עמוד היום'

לשלח השבת

זו גמרא מפורשת בבא בתרא!

גבאי בתי מדרשות די בכל אתר ואתר עוסקים בימים אלה בהכנות קודחות ובמכירת מקומות בבית הכנסת לקראת ה"מים הנוראים" הבאים לקראתנו לשלום. ידועה האימרה בשם הרה"ק הדברי חיים מצאנז זי"ע שמחמשה עשר באב מתחילים להזיז הכסאות למשפט, לקראת יום הדין, אולי יש בכך בהכשרת הבתי כנסיות ומכירת המקומות לקראת הימים הנוראים, כדי לעורר את האדם להכין עצמו ליום הדין.

נציין לסיפור נחמד שהתרחש בבית הכנסת הגדול 'גור' באותה שנה. היתה זו בשנה לאחר שעלה האדמו"ר הפני מנחם' מגור זי"ע לכהן כאדמו"ר למלאות מקום אחיו הלב שמחה' זי"ע. לקראת הימים הנוראים באותה שנה, היה נראה מחסור כבד במקומות התפלה בבית המדרש של חסידי 'גור' בירושלים, שכבר אז מנתה אלפי חסידים.

הגבאים הכינו איפוא מפלס ענק מתחת לבית המדרש, אולם שלם הדומה בגדלו כשטח בית הכנסת, שהוכשר במיוחד לתפילות הימים הנוראים, האולם כלל מקומות לאלפים, וקדחו חור ענק בשטח בית המדרש בסמוך להעמוד בו עומד הש"ץ, בתיאום עם אנשים המומחים בהתפסות גלי הקול, כדי שישמעו היטב את קולו של הש"ץ גם ברחבי שטח היכל התחנות.

כמובן שכל החסידים חפצים שיהיה מקומם בהיכל בית המדרש הגדול, במחיצת הרבי ממש. ובכן למען הסדר הטוב הוחלט, כי ביום הראשון של ראש השנה יתפללו בקומת בית המדרש המתפללים המבוגרים מגיל חמשים ומעלה, ומתחת לבית המדרש יתפללו הצעירים, ואילו ביום השני יתחלפו - המבוגרים מגיל חמשים יתפללו בקומה התחתונה והצעירים יהיו בתוך בית המדרש.

חסיד גור, תלמיד חכם מופלג, נגיש אל האדמו"ר בערב ראש השנה ופניו נפולות בכאב: "אין לי אפשרות להתפלל בבית המדרש עם הרבי, לא ביום הראשון ולא ביום השני. נולדתי ביום השני של ראש השנה לפני חמשים שנה, ונמצא שביום הרשון אינני נכנס לבית המדרש כיון שאני עדיין לפני גיל חמשים, וביום השני כר ימלאו לי חמשים שנה, ואז אצטרך שוב להתפלל בקומה התחתונה, מה אעשה?...".

ראה הרבי את פניו הנפולות של האברך, וענה לו במאור פניו בחריפות ובשנינות: "נו, זו הרי גמרא מפורשת בבבא בתרא...".

החסיד אימץ את מוחו ולא נזכר בגמרא כזו בבבא בתרא. ואז אמר לו הפני מנחם' זי"ע: "הגמרא בלא 'יחפור', דף כ"ג עמוד ב': "בעי רבי ירמיה, רגלו אחת בתוך חמשים ורגלו אחת חוץ לחמשים... ועל דא אפקוהו לרבי ירמיה מבי מדרשא...".

III

כולנו זוכרים את גמרא נפלאה זו שלמדנו לפני זמן לא רב (כ"ו אב). כמה מפרשים נתחבטו להבין עומק דברי הגמרא מדוע היו צריכים להוציא מבית המדרש על כך, בעוד

חדושת דאורייתא

נערך ע"י הרד"ג ר' נתן גוטליב מו"צ בהעדה החרדית ומרבני קהילתנו הק'

בירור בנושא: איזה תקיעות תוקעין כדי לקיים המצוה ואיזה תקיעות תוקעין לערבב השטן

במס' ר"ה (טז.) למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין [לפני מוסף], ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, [בתפלת מוסף], כדי לערבב השטן. ופרש"י, כדי לערבב השטן, שלא ישטין, כשישמע ישראל מחבבין את המצוות, מסתתמין דבריו. עכ"ל.^א

החקירה מתי תוקעין על קיום המצוה ומתי תוקעין לערבב השטן:

ומפורש שם בגמ' שיש שני סוגי תקיעות:

א. מן התורה כדי לקיים המצוה, ר'חמנא אמר תקעו.

ב. תקנת חז"ל כדי לערבב השטן שלא ישטין עלינו.

ויש לחקור איזו תקיעות תוקעין לקיים המצוה, ואיזו תקיעות תוקעין כדי לערבב השטן.

והנפקא מינה, מתי יש לכיין לקיים המצוה דאורייתא, ומתי יש לכיין לקיים תקנת חז"ל כדי לערבב השטן.

תקיעות קודם מוסף לערבב השטן:

והנה בחידושי הר"ן שם מפורש שהתקיעות דמיושב הוא רק כדי לערבב השטן, ולא לקיים המצוה. וז"ל: למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין, ותוקעין ומריעין כשהן עומדין. פי' כיון שעתידין לתקוע כשהן עומדין, דתקיעות שעל סדר ברכות עיקר, למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין? ואמרין: כדי לערבב את השטן. עכ"ל. וכ"כ הטור (סי' תקפה), והרוקח (סי' רג) לדעת רש"י ע"ש.

בתקיעות דמיושב מקיימין רק מצוה מדרבנן כדי לערבב השטן:

וכן בתוס' פסחים (קטו. ד"ה מתקין) מפורש כן^ב, ומשמע שם שבתקיעות דמיושב שתוקעין כדי לערבב השטן, אין מקיימין רק מצוה מדרבנן בלבד, ואין מקיימין מצוה מן התורה של תקיעות שופר, שהכל תלוי לפי כוונת מקיים המצוה. וכמו שמבאר החזו"א (פסחים סי' קכד) על דברי התוס' שם.

תקנו חז"ל לתקוע כשהן יושבין כדי לערבב השטן:

וכ"כ הלבוש (סי' תקפה סעיף א) וז"ל, אע"ג שעיקר מצות התקיעה היא על סדר הברכות בשעת תפלת מוסף, מכל מקום תקנו חז"ל לתקוע קודם מוסף, כשהן יושבין, כדי לערבב השטן. עכ"ל.

מותר לישב בתקיעות אלו כיון שתוקעין לערבב השטן:

ובאמת יש ראייה לדעה זו, שהרי קבעו חז"ל שמותר לישב בתקיעות שתוקעין קודם מוסף, ועל כרחק הטעם כיון שאין תוקעין רק לערבב השטן לא חייבו חז"ל לעמוד.

וכן מבאר הלבוש שם (סעיף א) וז"ל, הקהל יושבין, מפני שאין זה עיקר התקיעה, אבל בתקיעה שהיא על סדר הברכות, שהיא דאורייתא, צריך לעמוד. עכ"ל.

במוסף תוקעין לערבב השטן:

אבל הרא"ש (סוכה פ"ג סי' כו) כתב להיפך שתוקעין קודם מוסף לקיים המצוה, ובמוסף תוקעין לערבב השטן. וז"ל, למה תוקעין וחוזרין ותוקעין, כדי לערבב את השטן. והוא דשיבא עיקר. אף על גב דלאו על סדר ברכות הן, והנהו דעמידה הן הערבו. עכ"ל.

א. וכתב בעל הפלאה בספרו המקנה הקדמה לקידושין ז"ל, כיון שרואה שמחבבין את המצוות דהיינו אהבת המצוות, פן יקובל התשובה מאהבה להפך את כל העונות לכזיות, מתוך כך הוא מעורבב מלחוכיך את העונות עכ"ל.

ב. התוס' כתבו שם לענין ליל הסדר. שאם אחד אוכל מרור לחרס, מברך קודם אכילת חרס על אכילת מרור. וכתבו שאף שאין מקיים עיקר המצוה של מרור רק לאחר שאוכל מצה, מכל מקום יכול לברך על אכילת מרור. וכמו שאפשר לברך על תקיעות שופר קודם תקיעות דמיושב, אף שעיקר המצוה מקיים כשתוקעין על סדר הברכות ע"ש.

שמצינו גמרות דומות שדנו כעין זה.

רש"י וגם רבינו גרשום שם אכן מסבירים בשביל שהיה מטריח עליהם יותר מדאי בשאלות רחוקות ומוזרות (לציון שלאחרונה הוציא ת"ח אחד קונטרס רחב בשם 'בעי רבי ירמיה' ובו ליקט מעשרות מקומות בש"ס שנוכרו שאלות הנפלאות של רבי ירמיה), ואכן יש מהמפרשים שכתבו שהיתה כוונתו של האמורא הקדוש רבי ירמיה מגדולי אמוראי א"י לשמח את החכמים, או משום להגדיל תורה ולהאדירה. ועי' תוס' שם.

וראה בשער הגלגלים שהאריז"ל הק' גילה ברוח קדשו, שהיתה כוונתו של רבי ירמיה לטובה להגדיל תורה ולהאדירה, וביישוהו ואפקוהו מבי מדרשא, לכן יש לו שכר טוב למעלה כי כל השאלות הנשאלות במתיבתא דרקינא הוא השואל אותם ונשאלות על ידו, שער הגלגלים ה' ל"ו ומסיים שם מהרח"ו: 'ונלענ"י שאמר לי מורי ז"ל, שרבי ירמיה עומד בפתח מתיבתא דרקינא' (הובא דבריו ב'בן יהודע' ב"ב שם).

ואגב, ראה שאלה כעין זו הובאה ב'שערי תשובה' סי' תקפ"א, בראובן שהוחזק לתקוע ביום ראשון של ראש השנה, ובאותה שנה חל יום א' דר"ה בשבת, ונמצא שראובן אינו תוקע ולא ביום ראשון ולא ביום שני, ע"ש דבריו הנפלאים.

והנה תשובתו של ה'פני מנחם' נראתה כתשובה שנאמרה בחריפות ובצחוק, כדי להניח דעתו של אותו חסיד (ומסתבר, שלמעשה הגבאים התחשבו עמו ונתנו לו לשבת בבית המדרש באחד משני הימים).

אך יתכן לבאר עומק דבריו הקדושים, עפ"י דבריו ממקום אחר (פני מנחם מסעי) עה"פ 'ואם יצא יצא הרוצח את גבול עיר מקלט', ודרשו חז"ל "אפילו פסיעה אחת חוץ לתחום", ומבאר שם עפ"י דברי אביו הק' האמרי אמת' ז"ע (מט"ר תצ"ט), שכתב לבאר מדוע אפקוהו לרבי ירמיה מבי מדרשא, כיון שעל האדם להיות בשני הרגלים בפנים בית המדרש ולעסוק בתורה, ולא רגל אחת תוך התחום ורגל השני מחוץ לתחום, כי א"א כך להתעלות בתורה הקדושה, רק כשיניח ראשו ורובו בתורה הקדושה, אז יתעלה באמת. ולענינינו, יש כאן רמז שבדאי יש לדאוג ולסדר מתחלה שיהיה לו מקום נכון לשפוך לבו בימים הנוראים, אבל עיקר הדגש יש להניח על 'הכשרת מקום' לימים הנוראים 'בלב', ולא לעשות עסק יתר מהמקום הגשמי.

ה'בעלי תשובה' הגיעו להודות...

- לרגל ימי הרחמים והסליחות -

פעם אחת הגיעו שני יהודים צעירים לציונו של הרה"ק "בעל התניא" זיע"א בעיר 'האדיטש' שבאוקראינה, ופנו אל ר' חיים מאיר אשר היה ממונה על שמירת קברו של בעל התניא, וביקשו ממנו רשות להיכנס ל"אוהל", ר' חיים מאיר נענה להם והכניסם פנימה, ואילו הוא נשאר להמתין בחוץ, עד שייסימו הללו את תפלתם.

לפתע קלטו אזוני קולות חרישיים שהיו שזורים בקולות של תפילה נלהבת הנובעת מעומקא דליבא. הדבר לא היה בגדר חידוש, כי זה היה קורה לא אחת שמבקרים שבאו לשפוך שיח על הציון של בעל התניא זצ"ל, פרצו בבכי וקיבלו על עצמם קבלות טובות, בהשפעת אורית הקדושה שאפפה את המקום, ר' חיים מאיר היה למוד בכגון דא, אולם הפעם עוררו שני הצעירים והתנהגותם את תשומת לבו, ניכר היה בהם, כי אינם נמנים על חסידיו של "בעל התניא", ובכל זאת השפיעה עליהם קדושת המקום את השפעתה הגדולה.

כשיימו הצעירים את תפילתם בציון ויצאו מה'אוהל', שאל אותם ר' חיים מאיר לסיבת בואם אל ציונו של הרבי, ומה בכו כל כך הרבה?

תשובת השניים היתה, כי הרבי "בעל התניא" ריחם על נשמתם החוטאת והחזיר אותם בתשובה לחיי תורה ומצוות!!!

דבריהם של שני 'בעלי התשובה' הפליאו עוד יותר את ר' חיים מאיר וחפצו גבר בו ביותר לדעת הענין, הוא

להוכיח כדיעה זו שיוצאין תקיעות מן התורה בתקיעות דמיושב:

ובאמת יש להוכיח כשיטה זו, שהרי כתבו שלושה עמודי העולם, הלא המה הרי"ף (ר"ה ז'), והרמב"ם (פ"ג ה"י), והרא"ש (פ"ד סי' י) שנהגו לתקוע במוסף תשרית אחת למלכויות, ותש"ת אחת לזכרונות, ותשרית אחת לשופרות. - ונתבאר בדבריהם הטעם שלא חששו לצאת כל הספיקות בתרועה, האם הכוונה לשברים, או לתרועה, או לשניהם גם יחד, וכמו שחששו בתקיעות דמיושב. כיון שכבר יצאו חובת תקיעת שופר מן התורה בתקיעות דמיושב, לא רצו להטריח הציבור יותר מדאי. - ויוצא מדבריהם שיוצאין מצות תקיעת שופר מן התורה בתקיעות דמיושב, ואין תוקעין רק כדי לעררב השטן^א.

מנהג ארץ ישראל בתקיעות של מוסף:

ואף כהיום שנהגו לתקוע למלכויות וזכרונות ושופרות תשרית תשרית תשרית, הוא רק להידור וחומרא בעלמא, וכמו שכתב השל"ה הקדוש (ר"ה נר מצוה אות יז) שכן נהגו בארץ ישראל ובירושלים עיה"ק^ב.

איך מותר לישב בתקיעות דמיושב:

אבל עדיין יש להבין שאם ננקוט כדיעה זו שיוצאין מצות תקיעת שופר מן התורה בתקיעות דמיושב, אם כן למה זה מותר לישב בתקיעות שתוקעין לפני מוסף, כיון שאז מקיימין המצוה מן התורה.

וכבר נשאל בזה בשו"ת הרדב"ז (ח"ד סי' כה), והשיב שכיון שתוקעין במוסף מעומד, לא רצו להטריח הציבור לעמוד גם בתקיעות דמיושב. ע"ש.

למה נוהגין כהיום לעמוד בתקיעות דמיושב:

אבל דברי הרדב"ז תמוהין, וכמו שכבר תמה עליהם הנצי"ב בהעמק שאלה (קעא אות ב) שכיון שיש חיוב לעמוד בשעת קיום המצוה, איך שייך לומר שלא הטריחו חז"ל לעמוד.

והוסיף הנצי"ב להפליא חז"ל, והיותר תמוה שנשתקע הדבר בזמנינו, וכבר נהגו בכל מקום שהכל עומדים, ולא דבר ריק הוא לעקור מנהג של ראשונים ז"ל.

הטעם שנהגו כהיום לעמוד בתקיעות דמיושב:

ולכן כתב הנצי"ב דברים מחודשים, שבאמת תקנו לישב בתקיעות לפני מוסף כדי להראות שאין אנו רוצין לצאת המצוה בתקיעות אלו, רק בתקיעות שתוקעין במוסף על סדר הברכות, ואעפ"כ לא חשיב הפסק בין ברכה לקיום המצוה בתקיעות של מוסף, כיון שאסור להפסיק בדיבור עד אחר התקיעות.

אבל כהיום מפני חולשת הדור חששו שלא יזהרו הציבור שלא לעשות הפסק בין הברכה לתקיעות דמעומד, ולכן מכוונין לצאת המצוה של שופר בתקיעות דמיושב, ואם כן מטעם זה נהגו כהיום לעמוד בתקיעות דמיושב כיון שמתכוונים לצאת המצוה בתקיעות אלו.

לטעום אחר תקיעות דמיושב:

והנה באשל אברהם (סי' תקפ"ט) כתב חידוש גדול שאדם חלוש שצריך לאכול קודם תקיעות שופר, עדיף יותר שיאכל אחר תקיעות דמיושב, קודם שתוקעין בתפלת מוסף, שאז נמצא שאוכל אחר שכבר קיים המצוה מן התורה בתקיעות דמיושב ע"ש, ומדבריו מפורש נמי שיוצאין המצוה מן התורה בתקיעות דמיושב. אבל לעצם חידושו ראיתי בשו"ת משנה הלכות (ח"ה סי' עז) שתמה על הוראה זו, כיון שנוהגין לזוהר מאוד שלא לעשות הפסק בין התקיעות, עדיף יותר לאיש חלוש שיאכל קודם תקיעות דמיושב מלהפסיק בין התקיעות.

ג. ואף לדעת הרמ"א סי' תקצב (סעיף א) לנהוג כדעת ר"ת לתקוע למלכויות וזכרונות ושופרות פעם אחת תשרית בלבד ע"ש, גם מדבריו מוכח שלא חששו לעשות כל הספיקות שכבר יצאו דין תורה
ד. ז"ל שם, כבר נתפשט המנהג עתה בארץ ישראל לתקוע תשרית, תש"ת, תר"ת למלכויות, וכן לזכרונות, וכן לשופרות. והמהדרין מן המהדרין, תוקעין מאה קולות. וכן נוהגין גם כן אחרוני קדילה קדושה אשכנזים שבירושלים עיר הקדוש תובי"ב עכ"ל.



חזקה נגד ה'טאבו'

שתי ברכות בירכו האחים באותו היום, בו אביהם ר' משה-זלמן הנגיד - שבק חיים לכל חי, 'ברוך דין-האמת' על הפרידה מאביהם האהוב, ו'ברוך הטוב והמטיב' על הירושה הגדולה שנפלה בחלקם, הרבה, והרבה נכסי דניירי.

אחרי שקמו מן ה'שבעה' החלו לחשב את חלוקת הירושה, יודעים הם שברשות אביהם היו הרבה נכסים, ביניהם כמה דירות ונכסי דלא נייד, לא כולם יודעים היורשים הם איפה הם, ואביהם שנפרד מהם בפתע - לא הספיק לצוות לביתו ולהודיע על כך.

פנו לחברה העוסקת בבדיקת נכסים למי הם שייכים, והללו מצאו דירה בצפון הארץ הרשומה ב'טאבו' [מקום רישום המקרקעין אצל הממשלה] על שמו של אביהם המנוח.

הם פונים למחזיק בנכס, ומציגים בפניו את רישום המקרקעין ב'טאבו' על שם אביהם, ועמו 'צו ירושה' על נכסיו, ותובעים ממנו לפנות את הנכס שהיה לאביהם והם ירשוהו.

אולם המחזיק טוען: אני קניתי את הדירה מאביכם ז"ל בטבין ותקילין! אלא שפשוט לא רשמתי על זה את שמי ב'טאבו', ומכיון שכבר עברו שלש שנים גם לא חששתי לשמור את השטר המכירה, כי כבר יש לי חזקה! **השאלה:** האם טענתו של הלוקח טענה היא?

חזקת הבתים שלש שנים:

שאלה זו הובאה בספר **בינת המשפט** (ביב תשע"ד, ח"ב סימן סד) ונביא את תוכן דבריו:

למדנו במשנה (כה) **'חזקת הבתים - שלש שנים'**, שאם דר בבית שלש שנים, ואחר כך בא אדם אחר ומערער שהשדה שלו, ומי שדר בתוך הבית טוען שהוא קנה אותו ממנו - הלוקח נאמן, אף על פי שאין לו שטר-המכירה בידו, והטעם, מפני שעד שלש שנים אדם שומר על שטרו, מכאן ואילך לא, לפיכך נאמן לטעון שקנאה, ומה שאין בידו השטר אין זה ירעותא, כיון שלאחר שלש שנים אין אדם נזהר בשטרו. וכן נפסק בשו"ע (ח"מ סימן קמא).

ודקא שהמחזיק טוען אכן שקנה אותה מן המוכר, אבל חזקה בלא טענה נכונה - אינה חזקה (משנה ברך מא. שריע סי' קמו ס"ט).

האם בזמנינו מועיל חזקה:

ולפי זה לכאורה בנידון דידן היה לנו לפסוק שהדירה שייכת ללוקח, אמנם כמה מגדולי הפוסקים כתבו, שבזמנינו הדין שונה.

והוא, כיון שבזמנינו הדרך לרשום כל דירה ב'טאבו' על שם בעליה, וכאשר מוכרים דירה מזדריים להעביר את הבעלות של הדירה ב'טאבו', אם כן בזה כיון שלא רשם בטאבו שהדירה שייכת ללוקח, יש לנו הוכחה שלא מכר, והיו כעדות שלא מכר נגד החזקה.

אמנם היה אפשר לומר, שכיון שחז"ל תיקנו ששלש שנים מועיל להוכיח שזה שייך לו, אם הבעלים לא מיקה - אם כן זה מוכיח כמאה עדים שלא מכר, כיון שלא בא אף אחד למהות. ומה שלא רשם את הדירה על שם הלוקח בטאבו - יש לומר מפני שחס על הוצאות רישום הנכס בטאבו, ולא הבין עד כמה יש צורך להעביר את שם בעל הנכס בטאבו.

כמה טעמים שבזמנינו אם לא העביר את הרישום בטאבו אין מועיל חזקה:

אבל אינו נכון, דהנה מבואר בקצו"ח (סימן קמ): **'ולענ"ד עיקר חזקה דשלש שנים אינו אלא תקנת חכמים משום תיקון העולם דלא רגילי להזהר בשטר טפי משלש, דסובר המחזיק כיון דיושב בתוכו משך שלש שנים ואין עורר עירור, שוב לא יתעורר עוד עירור ולא מודהר טפי, וימשך מזה פסידא דלקוחות, לכן ראו חכמים לתקן שיהיה נאמן בחזקת שלש שנים, והמערער שהאמת אתו יעשה מחאה תוך שלש ואחר המחאה גם המחזיק יודהר בשטרו, ואם אינו מוחה תוך שלש יפסיד המערער.'**

הנה מבואר, שמי שטוען שמישהו מחזיק בקרקע שלו שלא כדין, יכול למחות, ואם לא מיקה הפסיד לעצמו, ולפי זה בזמנינו יש הרבה ריעותות לחזקה:

- כיון שהמוכר מניח את שמו שלו רשום על המקרקעין ולא העביר את השם על הקונה, אין לך מחאה גדולה מזה שלא מכר לקונה, וממילא היה לקונה להזהר בשטר המחאה כדין מחאה שצריך לשמור על שטר המכירה לעולם.
- כיון שעל פי חוקי המדינה יכול מי שהקרקע

היה בטוח כי השניים לא זכו לראות את "בעל התניא" בחיים חיות, ומשום כך דחק בהם וביקשם שיספרו לו את הסיפור ששינה את אורח חייהם. שני הצעירים נענו לבקשתו והתחילו את סיפורם:

אנו חייטים במלאכתנו, אומנים אנו במלאכת החייט, ובמסגרת עבודתנו נודדים אנו מכפר לכפר ומישוב לישוב, אנו תופרים בגדי איכרים, ולפעמים מזדמן לנו לעבוד גם בשביל פריצים, בעלי אחוזות, ומשפחתם.

לפני שנים אחדות עבדנו בעיריות מסוימות שבאזור קורסק, במקומות נידחים אלה כמעט שאין יהודים, ואנו היינו מוקפים איכרים רוסים מגושמים, מוכן שמצבנו קשה ומסוכן מאד לקיים את המצוות, ובמיוחד היה קשה להשיג מזון כשר ובעיקר בשר כשר.

במצב זה החלנו עם הזמן לזלזל במצוות יותר ויותר, במשך הזמן גם נכשלו באכילת מאכלות אסורות ובבשר טרף ממש [רח"ל], עד שכמעט לא היה הבדל בינינו לבין סביבתנו הלא יהודית.

אחרי שעבדנו כן מספר שנים וחשכנו קצת כסף, החלטנו לחזור הביתה אל משפחתנו וילדינו הקטנים המצפים לנו.

בדרכינו הביתה, עברנו במחוז זה והגענו למנוחה קצרה לכפר פיענא, בלי שנדע שבכפר זה נסתלק "בעל התניא" בהימלטו יחד עם משפחתו מצבאות הפולש נאפוליון הצרפתי.

עצרנו ליד אחד הבתים הגדולים של הכפר, שהיה נראה כבית מלון, דפקנו על הדלת ושאלנו אם נוכל לקבל מזון ומקום ללית לילה, היינו עייפים ורעבים מאד, ונפשנו יצאה למנוחה קצרה לפני שנמשיך בדרכנו.

את הדלת פתח לנו איכר רוסי שהשיב לשאלותינו, כי אין לו מזון בשבילנו, כי הוא ראה שאנחנו יהודים והוא בטוח שאנחנו מקפידים על תרי"ג מצוות, ובוודאי לא נאכל בבית, אולם אנחנו הבטחנו לו שנאכל כל מה שיתן לנו והבטחנו שנשלם לו במיטב כספינו.

"בוודאי שתשלמו" - השיב האיכר והכניס אותנו הביתה, הוא פתח לנו חדר, הזמין אותנו להיכנס ואמר לנו לחכות. כעבור רגעים ספורים... חזר האיכר לחדר ובידו קרדום גדול, אותו הוא החזיק מולנו בצורה מאיימת... הוא דרש בצעקות רמות שניתן לו את כל כספנו, וכמוכן שנאלצנו לעשות כדברו תיכף ומיד, מבלי לגלות התנגדות.

אפשר לומר ששייכים דיני 'חזקה' בשלש שנים.

אבל לפי המבואר, שעצם הדבר שהמקום רשום על שם המוכר בטאבו הרי היא כמחאה - אם כן באופן כזה על הלוקח לשמור שטרו אף יותר מג' שנים, ושוב לא תועיל חזקה.

נמצא לפי זה, למסקנת הדברים: **שבזמנינו, אין חזקת ג' שנים מועילה**, כי בזמנינו הדרך כשקונה אדם דירה לרשום אותה מיד ב'טאבו' על שמו, ואם כן כשאנו רשום בטאבו על שם הלוקח - הוא הוכחה גדולה ביותר שאינה שייכת לו. וגם עצם הדבר שהדירה רשומה על שם המוכר, כיון שעל פי דיניהם יכול תמיד להוציאה מן הלוקח - אין לך מחאה גדולה מזה, ועל הלוקח לשמור שטר לעולם, כל זמן שאינה רשומה על שמו.

ורק בקרקע שאינה רשומה על שם המוכר כלל, ואי אפשר לרשום אותה בטאבו כלל - אז נשאר דיני חזקה בג' שנים, כי היה למוכר למחות ומדלא מיקה יהיה דאפסיד אנפשיה [ע"כ מתוכ"ד הס' הנ"ל].

סברות נגד כל הנ"ל:

[אמנם יש שטענו (עיין בהרחבה בקובץ ביאורי סליו טבת תשע"ד עמוד ע) **שאין הרישום בטאבו טענה כל כך, והמצאות היא שהרבה אנשים ורשמים הקרקע על שם אחרים, מפני סיבות שונות [ובפרט מי שיש לו שני בתים וכדו', ורוצה להעלים נכסיו שלא יצטרך לשלם עליהם מס], ועל כן אין הרישום בטאבו ראייה ברורה, ותועיל חזקה נגדו].**

[וגם מה שהובא למעלה לומר שזה שרשום בטאבו על שם המוכר היא כמחאה כל הזמן נגד החזקה כיון שיכול להוציאה מתי שירצה מן המחזיק - יש שטענו שכיון שרק בערכאות אפשר להמחזיק על פי הטאבו, אבל בדינינו אין מציאין, אם כן יתכן שמועיל חזקה (וכן מוכח מדברי רבינו יונה דף נה).]

וצ"ע למעשה.

שערים המצוינים בהלכה

נערך ע"י הרה"ג ר' נתן גוטליב מ"צ בהעדה החרדית ומרבני קהילתנו הק'

שאלות ותשובות למערכת

שופר דמיושב, והתחיל להתפלל מוסף עם הציבור, ונמצא שומע תקיעה ראשונה בתקיעות של תפלת מוסף בלחש, האם מותר לו לברך על תקיעת שופר באמצע תפלת שמו"ע קודם שתוקעין במלכות.

תשובה: מסתבר שיכול לברך על תקיעת שופר באמצע שמו"ע, שהרי כיון שהתירו להפסיק באמצע התפלה לצורך התקיעות, מותר גם להפסיק לברך עליו.

וכמו שמצינו לענין כהן שעובר לפני התיבה, שמותר להפסיק באמצע שמו"ע לישא כפים, ומותר גם להפסיק לברך על מצות נשיאת כפים אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וכו', וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קלד).

לאכול מצה בסעודת ראש השנה:

שאלה: האם יש ענין לאכול בסעודת ראש השנה שיורי מצה שנשארו מחג הפסח.

תשובה: הגר"ח פלאגי בספרו 'חיים לראש' על הגדה של פסח (נרצה אות י) כתב ח"ל, ראו והגון שביום ראש השנה נאכל מצת מצוה בתוך הסעודה לזכרון לפני ה', כדי שיהיה למגן וצנה בעדנו להורשע משופטי נפשנו ולהוציא לאור משפטנו עכ"ל.⁽¹⁾

לצאת לדרך קודם תפלת מנחה או ערבית:

שאלה: הרוצה לצאת לדרך לנסוע לעיר אחרת, והגיע זמן המנחה או זמן תפלת ערבית, האם אסור לצאת לדרך קודם שיתפלל מנחה או ערבית.

תשובה: במשנ"ב סי' פט (סקי"ט) משמע שאסור לצאת לדרך קודם התפלה, גם במנחה וערבית לאחר שהגיע זמן התפלה, ומקורו בכסף משנה (הל' תפלה פ"ו ה"ד).

אבל היינו דוקא באופן שיש איזה חשש שיתאחר ולא

ה. והביא שם ראיה לדבריו מרבירי הוזה"ק (פ' תצח קפ"ב) שמבואר שם שאין הקדיה דן ביום ראש השנה רק לאלו שלא אכלו מצה בפסח ואכלו חמץ והחמץ מקטרג עליהם ע"ש, ואם כן כשאנו אוכלין המצות של פסח, הרי זה מעורר זכות למעלה בשעת הדין.

קידוש הלבנה באמצע סעודה שלישית:

שאלה: על פי הדין אסור לצאת באמצע סעודת פת, האם אין חשש לצאת באמצע סעודה שלישית כדי לקדש הלבנה.

תשובה: אסור לצאת באמצע סעודת פת מפני החשש שמא ישכח לחזור ולברך בהמ"ז, או שיששה בחוץ עד שיתעכל המזון ולא יוכל לברך⁽²⁾, אבל בבי אופנים מותר לצאת באמצע הסעודה.

א. היוצא על דעת לחזור לאלתר, דהיינו תוך חצי שעה⁽³⁾.

ב. מותר לצאת לדבר מצוה אף שאינו מצוה עוברת, וכל שכן שמותר לצאת לצורך מצוה עוברת⁽⁴⁾.

ונמצא שאין חשש לקדש הלבנה באמצע סעודה שלישית. ובפרט כשיש חשש שלא יוכל לברך אחר כך, כיון שיוצא לצורך מצוה, וכן דעתו לחזור לאלתר.

וטוב להדר שישארו כמה אנשים במקום הסעודה, כדי לצאת דעת המחבר - שהיוצא באמצע סעודת פת ולא הניח מקצת חברים במקום הסעודה, כשהחזר, צריך לברך בהמ"ז, וכן לברך ברכת המוציא שנית.

ואגב יש לציין מה שכתב באשל אברהם בוטשאטש (סי' תכ) שאף שאין נוהגין לקדש הלבנה בשב"ק מפני כמה טעמים, מכל מקום מותר לקדש הלבנה באמצע סעודה שלישית כשיש חשש שלא יוכל לקדש הלבנה אחר כך, אף שעדיין נמשך תוספת שבת⁽⁵⁾.

לברך על השופר באמצע שמו"ע:

שאלה: לענין ראש השנה מי שלא שמע תקיעות

א. כמבואר בס' קצח (ט"ף ב).

ב. במשנ"ב (סק"ד) שאם דעתו לחזור לאלתר מותר לצאת ולחזור, ומסתבר דהיינו עד חצי שעה וכמו שנהגין לענין בורר לאלתר שיש להקל תוך חצי שעה.

ג. הרמ"א כתב להקל לצאת לצורך מצוה עוברת, אבל הביה"ד (ו"ה עוברת) הוכיח להקל כשיצא לצורך מצוה אף שאינו מצוה עוברת.

ד. וז"ל שם, נראה שנכון לקדש הלבנה בתוספת שבת קודש גם קודם ברכת המזון דסעודה שלישית, כשרבים מקדשים או, כיון שהמניעה מלקדש בשבת קודש אינה מפורשת בשו"ע וכו', אך כשאין חשש שיהיו עננים מכסים אחר ברכת המזון, והם עשרה, נכון להמתין אחר ברכת המזון עכ"ל.

לאחר שלקח את הכסף מאתנו, אמר כי עתה יהיה מוכרח להרוג אותנו, כדי שלא נוכל להלשין עליו במשטרה. נבהלנו עד מוות...! התחננו אליו שירחם עלינו, למען נשינו וילדנו הקטנים אשר כל כך מחכים כבר לבואנו אחרי חדשים של היעדרות מהבית.

אולם ניכר היה בעליל, כי כל תחנונינו נופלות על אזנים אטומות, בסוף הוא אמר, כי יתן לנו זמן מה כדי להתפלל ולהיפרד מהעולם הזה, אולם על תכניתו להרוג אותנו אין הוא יכול לוותר...! באמרו זאת הוא יצא מהחדר ונעל את הדלת מבחוץ.

"הידוע אתה איזו הרגשה זו לדעת כי עוד מעט אתה הולך למות?" - שאלו שני היהודים הצעירים את ר' חיים מאיר - שישב והקשיב לסיפור המותח בקשב רב, והמשיכו בסיפורם.

"ובכן, הלואי שלעולם לא תדע איזה הרגשה איזומה היא זו, בצר לנו נזכרנו בכל העבירות שעשינו, בכל המעשים שלא יעשו שרצו על מצפוננו, ופרצנו בבכי מר. הרגשה עמוקה של רצון לחזור בתשובה אפפה אותנו באותה שעה, ונדרנו נדר, כי אם יציל אותנו הקדוש ברוך הוא, על ידי איזה נס שיעשה לנו, שוב לא נחזור על משגי העבר, לא נאכל עוד טריפות, ונחזור בתשובה שלימה, ונחזור להיות יהודים כשרים ויראי שמים, ונשמור את כל המצוות.

כך מרוב בכי, הגענו למצב קרוב לאפיסת כוחות, פתאום שמענו כי הדלת נפתחת והאיכר נכנס לחדר, הפחד שבו היינו, התגבר עוד יותר... והיינו בטוחים שהנה הגיע הסוף שלנו, וקראנו בכל כוחנו "שמע ישראל", כי אם נגזר עלינו למות, לפחות נמות כמו יהודים בקבלת עול מלכות שמים.

אולם למרבה הפלא, נכנס האיכר לחדר כשהקדרום איננו בידיו, ועל פניו הבעה של חיוך ושבועות רצון. הוא החזיר לנו את כספנו ואמר: "עכשיו אתם יכולים ללכת הביתה, אלא אם כן אתם עדיין רוצים לאכול בשר טרף לא כשר".

האזנו לדבריו משתאים, בלי יכולת להבין מה התרחש במוחו של האיכר, ששינה את דעתו עד כדי כך. הוא ראה את התמיהה הגדולה, שהיתה כתובה על פנינו ואמר:

לפני שנים הגיע לכפר זה אדם קדוש, איש אלוקים, שא עם משפחתו ופמלייתו באמצע החורף, הם היו פליטים שנמלטו מפני צבאות נפוליאון שחדרו לרוסיה הלבנה.

הרבי הקדוש היה עי"ף מאד מהטלטולים הארוכים, ואני הצעתי לו את ביתי, שינוח בו כמה שהוא רוצה, שמענו על פעולותיו הגדולות של אדם גדול זה לצאר ולרוסיה והערכנו אותו מאד.

"כאן, בביתי, הוא נפטר", הכריז הגוי, "שבועיים לאחר שבא בצל קורותיי. לעולם לא אשכח את פניו שנראו כפני מלאך אלוקים, הוא היה נראה כמו נביא, שיצא זה עתה מבין דפי התנ"ך... ואמנם הוא היה נביא, כי הוא אמר לנו שלמרות שנפוליאון כבר במוסקבה, הוא ינחל מפלה ניצחת, ואכן, כמו שאמר, כך נהיה.

יום אחד, זמן קצר לפני מותו, קרא לי הרבי והודה לי על ההכנסת אורחים, לאחר מכן הוא סמל לי, כי יום אחד יבואו אלי שני יהודים שיבקשו להתאכסן אצלי, וכי אני אוכל להיות להם לתועלת מרובה, אם אפחיד אותם כהוגן, כדי שישנו את אורח חייהם.

לשאלתי, כיצד אכיר אותם ואין אדע שיהודים אלה הם אלה שמדובר בהם, השיב הרב, כי זה יהיה לי לאות: אם השניים יבקשו ממנו אוכל טרף, סימן הוא שהם אלה שעלי להפחידם. "את המשך הלימוד אתם יודעים" - המשיך האיכר, כמובן שלא היתה לי כל כוונה להרע להם כליל, רק להפחיד אתכם כהוגן, כמצוות הרב הקדוש".

"בעלי התשובה" הוסיפו וסיפרו לר' חיים מאיר דברים רבים, אותם שמעו על "בעל התניא" מפי האיכר, הוא סיפר כי הרבי הובא למנוחות בהאדיץ במחוז פולטובה, ורבים עולים לציון להתפלל ולשפוך שיח. "ולכן באנו גם אנחנו", אמרו השניים, כדי להתפלל ולהודות לרבי על שהציל את נפשיתנו לטהרנו ומקליפותינו מכל סג ופגם, ולטהרנו ולקדשנו בקדושת ישראל. וזכור יגן עלינו, אמן.

(מקור: מתוך ספר 'לשמע און' להחסיד רש"י דוכמן ז"ל)

ועד מפעל התורה
תורתך שעשועי
ועד מפעל התורה "תורת שעשועי" (ט"ו) 5855585 ספריק ירושלים חוב"א

בשמחה רבה הופיע
כל בו
לימיו: ה'אלול - י"א חשוון

לרגל ירח האיתנים
לאור ריבוי המסתופפים בכל הקודש
הרמב"ם מייחזר עמודי הנמרא
של הודוסי אלול תש"י
עם המיושן "שמה ברורה"

וכן תוספת
סודי תלמודים
בספרי רבוק"ק
והלכה למעשה
מיוחד
לימי התחנים

חברת נבחי הש"ס
ש"י ז"ל מפעל התורה תולדות אהרן
ב"י תש"ס - תש"ל

יום הבחינה
ביום השני הבע"ט
ב' כי תבוא - ט"ו אלול

דפי הבחינה
בבא בתרא: כג. - כט:
סה"כ 7 דפים בלבד

זמן הבחינה
בשעה 9:00 בערב בדיקוק
בכל בתי מדרשנו בארהיק

מדריכי רבני שליט"א
בטוח אני ללא ספק!
שאילו החוברים על הלימוד
ובתנאים על זה
מרגשים חיות וסיפוק גדול!

ד

יוכל להתפלל במנין, אבל כשיש לו מספיק זמן להגיע למחוז חפצו קודם סוף זמן התפלה ולהתפלל במנין בשוב הדעת, אין לאסור לצאת לדרך מצד הדין¹. ואפשר שיש מדת חסידות בכל אופן להתפלל קודם, אם יש אפילו חשש רחוק שיתאחר בדרכו עד סוף זמן תפלה.

ש"ץ שטעה בעשרת ימי תשובה וחתם הקל הקדוש:

שאלה: בעשרת ימי תשובה אם טעה החזן וגמר הקל הקדוש, ולא המלך הקדוש, וצריך להתחיל מתחלה שמו"ע, האם אומרים קדושה שנית.

תשובה: במטה אפרים (סי' תקפ"ט סעיף ח) כתב שאם טעה וחתם הקל הקדוש, אומרים הציבור קדושה שנית.

ש"ץ ששכח ואמר ברכת ואתה קדוש קודם שאמר קדושה:

שאלה: אירע אצלנו שהש"ץ טעה ואמר ברכת 'אתה קדוש' קודם שאמר קדושה, ונתעורר השאלה האם אפשר לומר קדושה גם אחר ברכת אתה קדוש, קודם ברכת אתה חונן.

תשובה: בדיעבד אפשר לומר קדושה אחר 'אתה קדוש' קודם שהתחיל 'אתה חונן', שכיון שעדיין לא התחיל ברכת 'אתה חונן', חשיב כאילו לא גמר ברכת 'אתה קדוש'².

וכל זה כשנזכר הש"ץ לאחר שגמר ברכת 'אתה קדוש'. אבל אם נזכר באמצע הברכה, פוסק ואומר קדושה, ואחר קדושה מתחיל שנית אתה קדוש.

ומסתבר שאם נזכר הש"ץ אחר שהתחיל חתימת ברכת 'אתה קדוש' וכבר אמר ברוך אתה ה', יסיים 'למדי חוקיך', ואח"כ אומר קדושה ומתחיל שנית ברכת 'אתה קדוש', שמעיקר הדין יש לומר קדושה קודם ברכת 'אתה קדוש'.

שכחה והפסיקה בין הדלקת נרות להברכה:

שאלה: אשה שהדליקה נר שב"ק, ושכחה והפסיקה בשיחה קודם הברכה על הדלקת נרות, האם עדיין אפשר לברך.

תשובה: אף לכתחילה יש לזהר מאוד שלא להפסיק ולברך תיכף אחר הדלקת נרות, אבל בדיעבד ששכחה והפסיקה בשיחה, מותרת לברך כל זמן שעדיין מותרת להדליק³.

להניח ביצים קלופים בתוך הטשאלנט:

שאלה: האם מותר לקלוף ביצים מבושלים לפני שבת, ולהניחם שלימים בתוך הטשאלנט, והשאלה האם יש חשש סכנה משום ביצה קלופה שעברה עליו הלילה.

תשובה: בשו"ת בית שלמה (יו"ד סי' קפט) כתב לצדד שלא חששו על ביצה קלופה מבושלת רק על ביצה חיה, ולכן מנהג העולם להכין ביצה מבושלת ערב שבת לסעודת שבת, אבל שוב דחה הראיה שיש לומר שלא הקילו להכין ביצים מבושלות רק מפני שהביצים מעורבין בחומץ ע"ש⁴.

1. כ"כ בשו"ת שבת הלוי (ח"ח סי' יח).

2. כ"כ בשו"ת ארץ צבי (מכתבים סי' י), ובשו"ת שבת הלוי (ח"ח סי' קל"ה) הסכים להלכה בדבריו.

3. כ"כ האליה רבה (סי' רס"ק), והעתיקו הביה"ל (ד"ה כשידליק).

4. ודל, מנהג העולם דבכל ערב שבי"ק מערבין ביצה מבושלת עם חומץ

ועב"פ מפורש שאם נתבשלו הביצים ומעורב בחומץ, יש להקל.

ואם כן גם בענין זה כיון שהביצים נתבשלו לפני שבת, וגם נקלט בהם טעם הטשאלנט, וטעם כעיקר, לא גרע מתערובות חומץ ומותר לאכלן.

לעטוף טלית לקטן בן שלוש כשיש חשש פסול על הציציות:

שאלה: רציני להוליד תינוק בן שלוש ללימוד אונות כשהוא מעטוף בטלית גדול כנהוג, והיה חשש פסול על הציציות, האם מותר לעטוף התינוק בטלית.

תשובה: קטן בן ג' שנים עדיין לא הגיע לגיל חינוך למצות ציצית, ולכאורה מותר לכסותו בטלית.

אבל יש לומר שאף שאין אביו חייב ליקח לו ציצית לחנכו במצוה זו, אבל אסור להלבישו בגד של ד' כנפות שאין עליו חוטי ציציות כהלכתו, וכמו שאסור להאכיל תינוק בן יומו במאכלות אסורות אף שעדיין לא הגיע לגיל חינוך.

והנה בסי' יז (סעיף א) מפורש שקטן היודע להתעטף אביו לוקח לו ציצית, ומקורו בגמ' סוכה (מב.) והגמ"א (ס"ק) מפרש הכוונה שקטן היודע להתעטף, אביו חייב ליקח לו ציצית. אבל לכאורה יוקשה על זה, שהלא אף הגדול אין חייב ליקח טלית של ציצית, רק כשלבוש טלית של ד' כנפות, חייב להטיל עליו ציצית.

ובשו"ע הרב (סעיף ד) כתב לפרש הכוונה של 'קטן היודע להתעטף חייב בציצית' שאם הקטן לבוש בגד של ד' כנפות, חייב אביו להטיל עליו ציצית. וכן

להיות למאכל ליום שבי"ק, אלא שיש לומר דכיון שנתערב בחומץ קודם שבער הלילה אין סכנה בבואי גונא עכ"ל.

דבר בעתו

מפרשים הרבה גדולי אחרונים שם¹, ולפי זה משמע, שקטן שלא הגיע לגיל חינוך, מותר גם להלבישו בגד שאין עליו ד' כנפות.

וכן בשפת אמת (סוכה מב.) כתב לפרש כן סוגית הגמ' שם, והוסף שירצא מזה שקטן שלא הגיע לגיל חינוך, מותר להלבישו בגד של ד' כנפות. ואף שאסור להאכילו נבילה, אעפ"כ לא החמירו רק על איסור ולא לענין מצות ציצית.

ויש גם לצרף שאין לובש הטלית עליו לשם מלבוש, רק כדי שלא יסתכל במקומות הטמאים, ויש לומר שחשיב כלובש טלית מפני הכבוד שאין חייב בציצית. ויש גם פתרון נוסף שיכיון שאין מקנה הטלית להקטן, ואין חיוב להטיל על ציצית על בגד שאינו שלו, כי 'כסותך' אמר רחמנא, ולא כסות של אחרים (וחולק קל).

נוסע באוטובוס ואין לו מים אחרונים:

שאלה: אחד שנטל ידיו לסעודת פת בביתו על דעת להמשיך הסעודה באוטובוס הנוסע לעיר אחרת, וכשרוצה לברך בהמ"ז רואה שאין לו מים אחרונים, האם עדיף להמתין מלבד ברכת המזון עד שיגיע למחוז חפצו, כדי שיוכל ליטול מים אחרונים.

תשובה: אין צריך להמתין על מים אחרונים יותר ממים ראשונים, דהיינו שיעור הילוך ד' מיל², ולכן כשמשיך שיצטרך להמתין יותר משיעור 72 מינוט להגיע למקום מים, אין צריך להמתין.

ובכל אופן כשיש חשש אם ימתין מלבד שישיכח לברך, או שיתעכל המזון לא ימתין על מים אחרונים.

1. דיעב"ץ במור וקציעה שם, החמוד משה (ס"ק), הערך השלחן (סעיף ח).
2. כמבואר במשנ"ב סי' קפ"א (ס"ק).

הלכות נדרים / א' דיני התרת נדרים ערב ראש השנה עפ"י הצעתו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

א. נהגין לעשות התרת נדרים בערב ראש השנה, והיינו שמתירין כל הנדרים שנדרו במשך השנה¹. ויש לדעת שצריך להבין כוונת התרת נדרים: שמבקש התרה ומתירין לו הנדרים. שהרי אם חושב שהוא תוהו בעלמא, לא עשה כלום.

ב. אין מועיל התרת נדרים, רק על נדרים ששכח. אבל על נדר שזכור לו, אין מועיל. שהרי כשרוצה להתיר הנדר, צריך לפרט הנדר לאחד מן המתירים. ולכן אין יכולין לסמוך על התרת נדרים, רק על נדרים ששכח, שאין יכול לפרט².

ג. יש מקילין שמועיל התרת נדרים בערב ראש השנה גם לנדרים שזכור, ואף שצריך לפרט הנדר לאחד מן המתירים, מכל מקום הטעם שצריך לפרט הנדר, הוא כדי שלא יבוא להתיר נדר שאסור להתירו, אבל כיון שאומרים בפירוש בנוסח התרת נדרים, שאינו מבקש התרה מנדרים שאי אפשר להתירם, נמצא שאין צריך לפרט הנדר³.

ד. יש אומרים שלכתחילה יש להתיר לכל אחד ואחד בנפרד, ולא להתיר לרבים ביחד⁴, אבל בהרבה מקומות אין נהגין לחוש על זה, ובפרט שיש בו טורח ציבור בערב יו"ט ומתירין לכולם יחד.

ה. נהגין שהמתירים יושבים והמבקשים התרה עומדים, כמו שנהגין תמיד בהתרת נדר שהמבקש התרה עומד, וגי' המתירים יושבים בבית דין.

ו. יש אומרים שבחור צעיר שעדיין לא נתמלא זקנו, אין לצרפו להמתירים, שאין הקטן מתיר נדרים, ואין לסמוך על החזקה שהביא שתי שערות לענין התרת נדרים⁵.

ז. יש נהגים להתיר גם נדרי אשתו, והיינו שמוסיף בלשון בקשת התרת נדרים שמבקש גם להתיר נדרי אשתו⁶.

אבל למעשה לא נתפשט כן המנהג, וסומכים על כל נדרי שאומרים בליל יוה"כ שאי נכללים גם הנשים⁷.

1. כ"כ במטה אפרים (סי' תקפ"א סעיף טט).

2. בהגהות ר' עקיבא איגר סי' רכ"ח סעיף ג' שאין לסמוך בענין זה על חזקה דרבא וצריך בדיקה שהביא שתי שערות, וכן פסק להלכה בשו"ת שבת הלוי (ח"ח סי' נ"ד), והנה בתשובות והנהגות (ח"א סי' של"ח) כתב שיש להקל בזה כיון שאין מתירין בעריה רק הנהגות טובות ולא נדרים ממש כיון שאין מפרטים הנדרים, ולכן יש לסמוך על חזקה דרבא שהביא שתי שערות ע"ש, אמנם כאמור יש אומרים שמתירים גם נדר ממש.

3. כ"כ בשו"ת רב פעלים (אורח חיים סי' ל"ד) ע"ש.

4. בקובץ מבית לוי (נלו"ח ד') הביא שלא נהגו כן.
5. והנה בשו"ת דברי משה (סי' ס"ח) כתב שקטנים שהגיעו לגיל י"ב שנה לא נהגו לעשות התרת נדרים אף שנדרים נדר. ויש אומרים שגם קטנים שנדרו, מועיל להם התרה. וכתב שם הטעם על פי מה שכתב הרמ"א בסי' רל"ג סעיף א' שאין מתירין נדרי קטנים. כדי שלא להרגילם לנדר נדרים. ע"ש.

מבי מדרשא

בירורי הלכה שנתלכנו בשעוריו של הגאון ר' ברוך יהודה היימליך שליט"א מו"צ בהעדה החרדית ומרבני קהילתנו הק'

או במינה - בקיא בטל, ולא שמענו מעולם להצריך שאלה בזה.

בטל ועבר מן העולם:

יש סברא נוספת שכתבו הפוסקים שאין להישאל על חלה שכבר התבטלה בתערובת כהלכתה, דכיון שיש שיעור לבטלו הרי הוא כאילו עבר ובטל מהעולם, ואי אפשר להישאל על דבר שכבר אינו בעולם.

[כ"כ בשו"ת חתם סופר (אה"ע חלק ב' סימן צ"ב), ובשו"ת אמרי יושר (שם), וכמו שכבר העיר המנחת חינוך (מצוה רפ"ד סי' ט"ז)].

אמנם בספר דרך אמונה (הלכות תרומות פרק ד' הלכה י"ז, בה"ל ד"ה ומתיר) חולק על זה, ודעתו דרוקא כשאכלה א"א להישאל עליה משום שאינה בעולם, אבל אם נתבטלה עדיין קיימת בעולם ואם יפול עוד חלה אחרת תצטרף החלה הראשונה לאסור, כדיון חזון וניעור. ולכן אין זה נקרא שהוא בטל מהעולם, ושפיר יכולים להישאל עליה.

[ויתכן דגם לדרך אמונה שסובר שמותר להישאל עליה, מודה דלכתחלה אין להישאל עליה, אלא שבא לחלוק על הסוברים דאין השאלה מועלת].

שכן לברך על הפרשת חלה:

ובשו"ת מנחת יצחק (חלק ט' סימן ק"ח) דן לענין מי שהפריש תרומות ומעשרות בלא ברכה, אם נכון להישאל עליו, כדי להפריש אח"כ בברכה, והשואל הביא בשם ב' זקני הדור שנחלקו בזה, דעת בעל קהילות יעקב דאין להישאל דהוי בכלל גרם ברכה שאינה צריכה, ודעת הבעל אבי עזרי דשפיר יש להישאל עליו.

והמנחת יצחק סובר כדעת בעל קהילות יעקב דאין להישאל עליה, והביא את דברי החתם סופר (נה"ל), דבחינם אין להישאל עליה, דהוי ברכה שאינה צריכה, ודעתו דמשום מצוה לעשות ברכה, אין להישאל על החלה.

[אמנם מסק דאלי שאין מברכין על ההפרשה שניה משום שחוששין לדעת הט"ו (שהוא במאמר הקודם) א"כ בלא"ה לא יועיל להפריש עוד פעם דגם אז לא יברך עליה].

למעשה, יש להתיר להישאל:

ולענין הלכה למעשה, במקום שמתירים תערובת החלה משום ספק דרבנן לקולא, יש כמה צירופים להקל, אם הרוצים להישאל על החלה, ולא לסמוך על היתר של ספק דרבנן לקולא, ובפרט אם רוצה לשרוף החלה ולקיים בו מצות שריפה.

א. כיון שסברת האמרי יושר דכל 'ספק דרבנן לקולא' הוא אפילו לבתחילה, אינו מוסכם לכ"ז, דהא דבריו (חלק א' סימן ק"ח) סובבים על דברי המ"א (סימן י"ט סי' י"א) לגבי בגד שחייב בציצית משום ספקא, שכתב המ"א שאסור לצאת בו בשבת לכתחילה, משום דאין עושין ספק דרבנן לבתחילה, והאמרי יושר חולק על המ"א, (וענין גם במ"ב שם סי' כ"ז שהביא חולקים על המ"א). עכ"פ לשטית המ"א ודעימה, יש מקום להחמיר שלא לסמוך על 'ספק דרבנן לקולא' כשיש אפשרות אחרת, כגון בעניינינו שאפשר בשאלה.

ב. כיון שסברת האמרי יושר דכל 'ספק דרבנן לקולא' הוא אפילו לבתחילה, אינו מוסכם לכ"ז, דהא דבריו (חלק א' סימן ק"ח) סובבים על דברי המ"א (סימן י"ט סי' י"א) לגבי בגד שחייב בציצית משום ספקא, שכתב המ"א שאסור לצאת בו בשבת לכתחילה, משום דאין עושין ספק דרבנן לבתחילה, והאמרי יושר חולק על המ"א, (וענין גם במ"ב שם סי' כ"ז שהביא חולקים על המ"א). עכ"פ לשטית המ"א ודעימה, יש מקום להחמיר שלא לסמוך על 'ספק דרבנן לקולא' כשיש אפשרות אחרת, כגון בעניינינו שאפשר בשאלה.

ג. כיון שסברת האמרי יושר דכל 'ספק דרבנן לקולא' הוא אפילו לבתחילה, אינו מוסכם לכ"ז, דהא דבריו (חלק א' סימן ק"ח) סובבים על דברי המ"א (סימן י"ט סי' י"א) לגבי בגד שחייב בציצית משום ספקא, שכתב המ"א שאסור לצאת בו בשבת לכתחילה, משום דאין עושין ספק דרבנן לבתחילה, והאמרי יושר חולק על המ"א, (וענין גם במ"ב שם סי' כ"ז שהביא חולקים על המ"א). עכ"פ לשטית המ"א ודעימה, יש מקום להחמיר שלא לסמוך על 'ספק דרבנן לקולא' כשיש אפשרות אחרת, כגון בעניינינו שאפשר בשאלה.

ד. כיון שסברת האמרי יושר דכל 'ספק דרבנן לקולא' הוא אפילו לבתחילה, אינו מוסכם לכ"ז, דהא דבריו (חלק א' סימן ק"ח) סובבים על דברי המ"א (סימן י"ט סי' י"א) לגבי בגד שחייב בציצית משום ספקא, שכתב המ"א שאסור לצאת בו בשבת לכתחילה, משום דאין עושין ספק דרבנן לבתחילה, והאמרי יושר חולק על המ"א, (וענין גם במ"ב שם סי' כ"ז שהביא חולקים על המ"א). עכ"פ לשטית המ"א ודעימה, יש מקום להחמיר שלא לסמוך על 'ספק דרבנן לקולא' כשיש אפשרות אחרת, כגון בעניינינו שאפשר בשאלה.

ה. כיון שסברת האמרי יושר דכל 'ספק דרבנן לקולא' הוא אפילו לבתחילה, אינו מוסכם לכ"ז, דהא דבריו (חלק א' סימן ק"ח) סובבים על דברי המ"א (סימן י"ט סי' י"א) לגבי בגד שחייב בציצית משום ספקא, שכתב המ"א שאסור לצאת בו בשבת לכתחילה, משום דאין עושין ספק דרבנן לבתחילה, והאמרי יושר חולק על המ"א, (וענין גם במ"ב שם סי' כ"ז שהביא חולקים על המ"א). עכ"פ לשטית המ"א ודעימה, יש מקום להחמיר שלא לסמוך על 'ספק דרבנן לקולא' כשיש אפשרות אחרת, כגון בעניינינו שאפשר בשאלה.

ברכה על ההפרשה השניה:

ונראה שאין נכון להישאל על החלה ולא לברך על ההפרשה השניה, מחמת חשש ברכה שאינה צריכה, דכיון שנשאל על ה'חלה', הרי נתחייב שוב להפריש חלה, וצריך לברך על ההפרשה השניה, (כיון דקטנין כדעת המחייבים בברכה, כמש"נ במאמר הקודם).

[אמנם באופן שיש ספק אם היה בעיסה שיעור ביטול, אע"פ שרוצה להחמיר על עצמו להישאל עליה, אין לברך על ההפרשה השניה, כיון שדעת כמה גדולי האחרונים שנחשב כאילו אינה בעולם וכבר א"א להישאל עליה (במש"נ לעיל), ולדעתם אין ההפרשה השניה חלה כלל (שו"ת חתם סופר אה"ע חלק ב' סימן צ"ב)].

'עיסה' שיש ספק שמא התערב בה 'חלה', מה דינה?

שאלה: 'עיסה' שיש ספק שמא התערב בה 'חלה', כגון שהפריש 'חלה' ואינו מוצאה, וחושש שמא חזרה והתערבה לתוך העיסה, מה דינה?

• ההלכה •

- א. מעיקר הדין יש להתיר כל העיסה, מטעם ספק דרבנן לקולא, כיון ש'חלה' בזמן הזה מדרבנן גם בארץ ישראל.
 - ב. באופן שמסתבר ביותר שה'חלה' נפלה בחזרה לתוך העיסה, אין לסמוך להקל, ונכון להחמיר להתיר ע"י שאלה. [כגון שאין מקום אחר שה'חלה' יכולה להיות, אם לא שחזרה לתוך העיסה, אבל אם הניחו בתוך גיילון או בתוך נייר כסף, אין מסתבר שהתערבה לתוך העיסה, דא"כ היתה צריכה להיות בתוך הגיילון או נייר הכסף, ואז העיסה מותרת].
 - ג. במקום שיש להקל, נחלקו האחרונים אם מותר להישאל ולבטל את ההפרשה הראשונה, כדי שיוכל להפריש חלה חדשה, יש אסורים להישאל עליה, כיון שצריך לברך על ההפרשה השניה, יש בזה משום חשש ברכה שאינה צריכה (כיון שלמעשה הרי העיסה מותרת), ויש מתירים להישאל עליה בכל אופן.
- ולמעשה הרוצה להפריש 'חלה' חדשה, יכול לסמוך על המתירים להישאל על החלה, בפרט אלו המקפידים לשרוף החלה, שיש בזה תועלת לקיים מצות שריפת חלה.

• בירור הלכה •

ספק בחלת חו"ל:

בספק אם נתערבה חלה של חו"ל בעיסה, מותר לאכול את כל התערובת, כיון דחלת חו"ל הוי רק מדרבנן, ולכן כיון שיש ספק אם נתערבה החלה, הוי ספיקא דרבנן ולקולא, כמבואר בשו"ע (י"ד סימן ק"א סעיף ד') שאם יש ספק שמא נפלה איסור דרבנן לתוך הקדרה, יש להתיר את כל הקדרה.

ספק בחלת ארץ ישראל:

וה"ה אפילו לגבי חלת ארץ ישראל, אע"ז דעיקר חלת ארץ ישראל הוי דאורייתא, מ"מ בומנינו גם חלת ארץ ישראל הוי מדרבנן, וכמ"ש בשו"ע (י"ד סימן ש"ב סעיף ב'): "חלה בזמן הזה, אפילו בימי עזרא בארץ ישראל, אינה אלא מדבריהם". כיון דצריך ביאת 'כולכם' ולא ביאת מקצתכם. א"כ יש להתיר גם ספק תערובת חלת אר"י.

ספק דרבנן לקולא:

יש להביא ראיה מהא דכתב השו"ע (י"ד סימן ש"ב סעיף א') שתי עיסות שאין בכל אחת מהם כשיעור חלה, ונמצאות על שולחן שאין לו לבוב, אין שתי העיסות מצטרפות, ואין צריך להפריש חלה.

והטעם בזה כתב הש"ך (ס"ב ב') זהו בעיא דלא איפשטיא [בגמרא], וכתב המחבר בסתם שאין מצטרפין כיון דבזמן הזה כל חלה דרבנן, ופשטות הדברים משמע דקאי אפילו על חלת אר"י, וכן נקטו רוב האחרונים להקל אפילו באר"י (ועין בספר מנחת שי סימן י"ג, שהביא השיטות בזה), הרי מוכח שגם בחלת אר"י אמרינן להקל בספק.

להפריש 'חלה' בלא ברכה:

אמנם יש מחמירים בחלת אר"י שאין להקל בהם מספיקא, ואם היו שתי עיסות על שולחן שאין לה לבוב, יש להחמיר להפריש 'חלה' בלא ברכה.

[כ"כ בערוך השולחן (סעיף ד') וז"כ בכף החיים (אריה סימן תנ"ז סי' כ"ד) לדיק מדברי הב"ח, ועיין עוד בארוכה בשו"ת מנחת יצחק (חלק ח' סימן ק"ז), וכן מצינו בשו"ע כמה דברים שהחמירו בחלת אר"י לגבי ספיקא, (ע"ע בספר מנחת שי סימן א').]

ספק נפל לתוך העיסה:

מ"מ י"ל שרק בספקות שאיתרע חזקתה של העיסה, בזה יש מחמירים בחלת אר"י. כגון שברור שהיתה כאן נפילת איזה דבר ולא ידוע אם היא 'דבר איסור' או שידוע שהיה עם עיסה אחרת על השולחן אלא שיש ספק אם שולחן כזה מצרפם.

אבל בעניינינו שהספק הוא אם בכלל נפלה החלה לתוך העיסה, י"ל שעדיף משאר ספיקא דרבנן, כיון שיש לעיסה 'חזקת היתר' ולא איתרע חזקתה, כיון שיש לומר שנפל למקום אחר, ובספק כזה יש מי שמתיר אפילו באיסור דאורייתא. ולכן לגבי חלת אר"י ולכ"ז הוי רק מדרבנן, ואף לדעת המחמירים בספיקא, מ"מ בספק שלא איתרע חזקתה, יש להקל טפי.

[ועיין בספר בדי השולחן (סימן ק"א סעיף א') בבאורים דיה שתי קדרות] שהביא מדברי החכמת אדם (בית אדם שער רוב חזקה סימן ב') שבספק כעין זה, יש שמתיר בזה אפילו באיסור דאורייתא ע"ש. אלא שתמה: בספק חכמת אדם (כלל ס"ד סעיף ד') שהגם שצ"ח למ"ש בבית אדם (נה"ל), מ"מ אינו כותב להתיר רק באיסור דרבנן ע"ש.

איתרע חזקתה:

עוד מצינו בחכמת אדם (שם) והו"ד בכף החיים (שם סי' י"א), וז"ל: "אם קדרה אחת של היתר ולפניו איסור דרבנן ונאבד, ואינו יודע אם נפל לקדרה, נ"ל אם לא נתעסק בחתיכה כלל, א"כ למה נחזיק ריעותא, אבל אם נתעסק סמוך לקדרה נ"ל דאסור, עכ"ל".

ליקוי לבנה

לרגל ליקוי לבנה 'מלא' האמור להתרחש מעל אופק המזרחי בליל ראשון הבעל"ט (בשעה 9:31 יגיע לשיאו)

• מהו הליקוי ואיך נעשה • לבנה לוקה סימן רע לשונאיהם של ישראל • בזוה"ק מבואר שתלוי מתי הוא הליקוי • שיטתו המחודשת של היערות דבש בענין הליקוי • עדות הגר"י שווארץ שראה בעינו ליקוי אמיתי • כשישראל עושים רצונו של מקום אין מתייראים מכל אלו

מהו הליקוי ואיך נעשה:

מטבע הבריאה שטבע הקב"ה בעולמו, שבכל יום ויום עומדת הלבנה כנגד כדור העולם להאיר לארץ ולדרים עליה, אולם אינה נראית לבני אדם בכל יום בשוה, רק באמצע החודש רואים אותה בשלימותה, ואחר כך היא מתחסרת והולכת עד סוף החודש, ובחודש שאחריה היא חוזרת ומתמלאת שנית, והסיבה לכך תלויה באופן עמידת הלבנה כנגד כדור העולם ובאיזה צד מאיר השמש כנגדה, ויש בזה אריכות גדולה.

ובקיצור נאמר, שהטעם שבתחלת החודש דהיינו במולד הלבנה אין רואים אותה כלל על כדור העולם, מפני שאז עומדת הלבנה בין השמש לכדור הארץ, ונמצא שהאדם העומד על כדור העולם רואה רק את צדה השני של הלבנה שהיא חשוכה היות שאין השמש מאיר כנגדה, ולכן אינו יכול לראותה כלל. מה שאין כן באמצע החודש רואים אותה בשלימותה, מפני שאז היא עומדת בצדו השני של העולם והשמש מאיר כנגדה, ונמצא שהאדם העומד על כדור הארץ רואה את צדה המוארת של הלבנה.

אולם כיון שבאמצע החודש נמצא כדור הארץ בין השמש לירח, לפעמים הוא עומד בצורה שהוא חוצץ ומפריד ביניהם ומפריע לקרני השמש להאיר את הלבנה, ואז היא חשוכה ואינה נראית כלל בארץ, וזה נקרא 'ליקוי לבנה'. ולפעמים הכדור מסתיר רק חלק מקרני השמש, ואז יארע ליקוי לבנה במקצתה, והכל תלוי במהלך השמש והירח. אבל בדרך כלל אין הכדור עומד ממש ביניהם, ולכן אינו מפריע לקרני השמש להאיר את הלבנה, ואז היא נראית באמצע החודש בשלימותה בלי שום ליקוי כלל.

לבנה לוקה סימן רע לשונאיהם של ישראל:

והנה אמרינן בגמ' (סוכה כט.): "תנו רבנן, בזמן שהחמה לוקה סימן רע לעובדי כוכבים, לבנה לוקה סימן רע לשונאיהם של ישראל, מפני שישאל מונין ללבנה, ועובדי כוכבים לחמה" (כ).

וכיון שנתבאר על פי חז"ל שאינו סימן טוב לישראל, כתב ר"י החסיד בספר חסידים (סי' רל): "אם אדם רואה מאורות לוקים כגון לבנה, צריך להתענות", והובא להלכה במגן אברהם (רי"ט סי' תקפ), ומשנ"ב (סק"ב).

בזוה"ק מבואר שתלוי מתי הוא הליקוי:

אך הנה, אף שחז"ל סתמו שליקוי הלבנה אינו סימן טוב לישראל, מצינו בזוה"ק (פ' תצא רפא): חילוק בדבר, והכי איתא התם: "כד לקת במלואה [כשהליקוי בעת מילוי הלבנה], סימנא לא טב לישראל. וכד לקת בחסרונה סימן רע לישמעאלים", ומפורש יוצא, שלפעמים הוא סימן רע לישמעאלים ולא לישראל.

התמיהה שלא שייך ליקוי לבנה בעת חסרונה:

אך תמיהו רבים להבין דברי הזוה"ק, שהלא נתבאר שליקוי הלבנה לא שייך רק כשהיא בגמר מילואה, דהיינו באמצע החודש ממש קודם שמתחלת להתחסר, ואשר על כן כתב בשו"ת מהר"ל (סי' יט), שלאחר הליקוי אין יכולים עוד לקדש הלבנה, כי בודאי היא מתחילה להתחסר אחר הליקוי ואין מקדשים אותה לאחר תחילת חיסורה, ואם כן יש להבין דברי הזוה"ק שמשמע שיש אופן שהליקוי הוא בעת חסרונה.

א. עוד אמרו שם: "תנו רבנן, בזמן שהחמה לוקה סימן רע לכל העולם כולו". ומפורש שיש בזה סימן רע גם לשונאיהם של ישראל ולא דוקא לאומות העולם. ואכן כתב הערוך לנר שם, שנחלקו הבריות בענין זה, שלדעת ברייתא אחת הוא סימן רע לכל העולם, ואילו לאידך ברייתא הוא סימן רע רק לאומות העולם, ע"ש. ולמעשה נראה דנקטין שאינו סימן רע לישראל, שהרי מפורש בספר חסידים דלחלק שיש להתענות כשהלבנה לוקה, ומשמע שכאשר החמה לוקה אין צריך להתענות.

תירוץ הבני יששכר:

אולם כבר כתב הרב"ק מדינוב זי"ע לתרץ בספרו בני יששכר (מאמר ר"ח מאמר א קידוש החודש) ובהגדה מהרצ"א על הזוה"ק, דהנה ידוע שיש מולד אמיתי, ויש מולד אמצעי שהוא המולד הממוצע שקבע הלל הנשיא. ולפי זה, מה שנתבאר במהר"ל שליקוי הלבנה אינו יכול להיות רק בגמר מילואה שהוא בחצי החודש, הכוונה לחצי החודש שלפי המולד האמיתי, אבל שפיר יכול הליקוי להיות שלא באמצע החודש לפי המולד שלנו.

ומה שמבואר בזוה"ק שהליקוי יכול להיות בעת חסרון הלבנה, היינו לפי המולד שלנו, שאם אירע הליקוי בחצי החודש ממש לפי המולד שלנו אינו סימן טוב לישראל, אבל אם אירע הליקוי כמה שעות לפני או אחרי חצי החודש שלפי המולד האמיתי, כיון שאין הליקוי בדיוק בחצי החודש הרי זה סימן רע לישמעאלים (א).

ולדבריו נמצא, שבכל עת שאין הליקוי באמצע החודש ממש לפני חשבון המולד שלנו, על פי הזוה"ק הוא סימן רע לישמעאלים.

שיטתו המחודשת של היערות דבש בענין הליקוי:

והנה מצינו להגר"י אייבשיץ בספרו יערות דבש (ח"ב סי' יב) שכתב חידוש גדול בענין ליקוי החמה והלבנה, חז"ל: "כבר הבינו רבים הכוונה בליקוי שקורין ליקוי חמה ליקוי לבנה, ולכן צחקו צעירים על דברי חז"ל שדבר זה טבעי הוא על פי חשבון, ויכול אדם לחשוב מהיום עד סוף עולם כמה שנים יהיה בו הליקוי המאורע, באיזה יום ובאיזה שעה ובאיזה מקום, ועל המדינות יאמר איזה ירגישו ואיזה לא ירגישו, ואם כן מה זה דיתייחס לחטא ועונש.

אך באמת אין זה שם ליקוי, ואם יעמיד אדם דבר בפני נר החוצץ בינו לאורו, וכי הליקוי בנר, הלא הנר מבהיק אורו מבלי חסרון, רק חסרון במקבלים שיש כאן דבר חוצץ, ואף כאן השמש והירח הולכין ומאירין מבלי השתנות, רק הלבנה חוצצת בפני חמה, או צל ארץ חוצץ בפני לבנה, ומה זה ליקוי אשר יקרא לו.

אך באמת, כי לפעמים נמצא בחמה עצמה כתמים גדולים כאשר מצאו בזמנים בכלי הבטה, וכתמים אלו אין להם סיבה ידועה, ומכל שכן זמן ידוע וחשבון, וכאשר יהיו בה כתמים אין אורה מבהיק כל כך כמו בלי כתמים, ואם כן זהו ליקוי חמה באמת, כי החמה אפסה אורה וזהו סיבת עונש, עכ"ל (א).

והיוצא מדבריו, שכוונת חז"ל באמרם שליקוי לבנה אינו סימן טוב, אין הכוונה על הליקוי שלנו שאפשר לדעת עליו מקודם, שהרי זה אינו ליקוי בעצם הלבנה רק כדור הארץ מפריע לקרני השמש להאיר עליה. אלא הכוונה על כתמים גדולים שנמצאים לפעמים על החמה והלבנה.

ב. חז"ל הבני יששכר: "על דבר הזה שחוקו עליו החיצונים, בארם שאי אפשר שתלקה בחסרון רק במילוי כידוע ליודעים, אבל הבל יפצה פיהם, עיקר ההנהגה מתחשב על פי חשבון קביעותינו, ובפרט כעת שאנחנו מחשבים מולד האמצעי על פי החשבון שמסר לנו רבי הלל, והמולד הזה מתרחק לפעמים כמה שעות לאחר או לפני מן המולד האמיתי, נמצא כשהליקוי הוא במילוי על פי מולד האמיתי, עכ"ל כשעל פי מולד האמצעי שאנחנו מחשבים יארע חשבון בחסרון לאחר או לפני, זה סימן רע לישמעאל, עכ"ל.

ג. וכ"כ גם להלן (ח"ב סי' יח): "ידוע מה שאמרו חז"ל [סוכה כט.] בשביל הרבה עונות המאורות לוקים, ואין הכוונה כמו שחשבו רבים שהוא קדרות שמשי ירחי, שחושבים אותו הזמן ורגע ומקומו לפי מהלך וטיב סיבובם, כי זה באמת בא לפי חשבון ואינו באמת לקוי המאורות, כי אם יעשה אדם מחיצה בפני נר שלא יבהיק אור, וכי זה לקוי לנר, הלא הנר דולק כדרכו רק המניעה מהמקבל שמסך מבדיל ביניהם, וכן הדבר בליקוי חמה ולבנה, כי אין העדר אור במאורות החמה, רק הירח או צל ארץ מפסיק במאורות החמה שלא אפשר ליושבי הארץ להנות מאורם, ואין זה לקוי מאורות.

אבל לקוי מאורות האמיתי הוא, שיש במאורות ההם העדר אור מיעוט כח פעולה, וכמו שמוצינו לפעמים כתמים שחורים וכדומה בשמש וירח, ואותו מקום הוא אור נעדר, וזהו אינו תלוי בחשבון וסיבה וטעם לדעת איך ואימת יהיה, רק אצבע אלקים הוא לפרקים, וזהו לקוי המאורות שדיבר בו חז"ל, וזהו שבא בעין יושבי ארץ כמו שאמרו חז"ל באריות, עכ"ל.

וכתב הגה"ק ממונקאטש זי"ע בספרו שער יששכר (מאמר ירחים אות ד), שלדבריו מובנים היטב דברי הוזה"ק, שהרי ליקוי זה בודאי יכול להיות גם בזמן חסרון הלבנה.

עדות הגר"י שווארץ שראה בעיניו ליקוי אמיתי:

ומצאתי להגר"י שווארץ ז"ל בשו"ת דברי יוסף (סי' ט), שכתב מדיליה כדברי היעירות דבש, והוסיף שראה בעיניו ליקוי אמיתי. וז"ל שם: "ברור שאין כוונת הש"ס שהחמה או הלבנה לוקין על ליקויות הידועות לנו שהם על פי חשבון, כי אם כוונתם שלפעמים נשתנו פני החמה או פני ירח בלתי סיבה לכמה גוונים, ענין כזה באמת פלא והפלא הוא ולא נודעה לנו הסיבה, ועל אלה כיוון חז"ל באמרם המאורות לוקין.

ובעיני ראיתי יום ד' כ"ח לחודש אייר שנת תקצ"ח אחר חצות היום כמו ד' שעות, פה עיה"ק [ירושלים] תובב"א, והיה אור הרקיע צח ונקי, ונשתנה פני החמה פתאום למראה אדומי שחורי במשך זמן בערך שעה אחת, והיה הדבר בעיני כל רואיה לפלא ולמופת", עכ"ל.

ביאור בעל 'אמונת חכמים' שהכוונה לליקוי הלבנה העליונה:

והנה הגאון מהרש"ם בדעת תורה (סי' תקפ) תמה גם כן להבין דברי הוזה"ק, וציין לעיין בספר אמונת חכמים (פ"ו) שמיישבם. ואכן כתב שם (בדף יז) לבאר, שכל מה שאנו רואים בעולם הזה יש דוגמתו בשמים אור עליון ורוחני, וכמו כן לגבי הלבנה יש אור רוחני למעלה הנקרא לבנה העליונה. ומה שאמרו חז"ל לענין ליקוי הלבנה, אין הכוונה על הלבנה התחתונה הנראית לעינינו, אלא על ליקוי הלבנה העליונה, וליקוי זה יכול להיות גם בעת חסרון הלבנה י".

כשחל בניסן ותשרי או בשבת ויו"ט אינו סימן רע:

עוד הביא שם הדעת תורה בשם הרה"ק רבי פנחס מקארץ זי"ע, שאין סימן רע בליקוי הלבנה רק כשלקתה כולה, אבל לא בליקוי מקצתה. וכן אם הליקוי בחודשי ניסן ותשרי או בשבת ויו"ט, אין בו סימן רע.

ד. ואולי יש לקשר דבריו לדברי היעירות דבש הג"ל, שבזמן שהלבנה העליונה לוקה, הרי זה משפיע שיהיו כתמים שחורים או אדומים על הלבנה התחתונה הנראית לנו.

ביאור הערוך לנר שהליקוי מעורר באותו הזמן דין בעולם:

והנה, בענין מה שכתב היעירות דבש ששחקו צעירים על דברי חז"ל, שמאחר שזמן הליקוי ידוע איך יתייחס על חטא ועונש, כדבר הזה הביא גם הערוך לנר (סוכה שם), וכתב בזה"ל: "בזמן שהחמה לוקה וכו', המלעיגים על דברי רז"ל חשבו למצוא במאמרים האלה מקום כאלו רח"ל לא ידעו דרכי הטבע של ליקויי החמה והלבנה נתהווה על פי חשבון מכון בתהלוכותיהם, כאשר חכמי הטבע מחשבים טרם בואם שלעת ורגע הזאת תחשך השמש או הירח.

אבל באמת המלעיגים נלקו בעורון, שלא יביטו איך רז"ל דברו בענין זה בלשון חכמה להראות שלא נעלם מהם זה, דיש לדקדק למה אמרו בזמן שהחמה לוקה וכו', דהוי ליה לומר כשהחמה לוקה, אמנם בזה הורו שאף שהלקויים הם על פי הטבע, ידעו על פי סודות משפטי ד' הנגלות להם שהעתים והזמנים של הלקויים הם עתות הדין, שיש עתות לטובה ועתות לרעה, ולכן אמרו 'בזמן' שהחמה לוקה, לומר אף שבא בזמן ידוע מכל מקום הוא סימן רע", עכ"ל.

וכוונתו לומר, שאף שניתן לדעת מתחלה מתי יחול ליקוי חמה או לבנה, מכל מקום הליקוי שמתהווה באותו הזמן מעורר דין בעולם, ודומה להא דאמרינן שתחילת חודש אב מעורר זמן דין על ישראל ח"ו, ומאידך חודשי אדר וניסן מעוררים זמן שמחה לישראל, אף שידוע מתחלה מתי חלים חודשים אלו י".

כשישראל עושים רצונו של מקום אין מתייראים מכל אלו:

ולסיום נזכיר את דברי הגמ' (סוכה שם): "בזמן שישראל עושין רצונו של מקום אין מתייראין מכל אלו [ליקוי המאורות], שנאמר (ירמיה יב) 'כה אמר ה' ומאורות השמים אל תחתו, כי יחתו הגויים מהמה', עובדי כוכבים יחתו ואין ישראל יחתו".

ה. אמנם עדיין יש להבין, שמבואר שם בגמ' שיש כמה עונות שבשבילם לוקין המאורות, ואם כן איך יצדק זה עם מה שידועים מתחלה שילקו המאורות. וכבר עמד על כך השל"ה הק' (פ' נח תורה אור אות ד בחי"ה), וכתב לתרץ, שהקב"ה שידע בתחילת הבריאה העונות שיעשו בני אדם חומם, קבע מראש על פי זה גם את זמן ליקוי החמה והלבנה, וכמו שידוע שאין ידיעת הקב"ה סתירה לבחירה שיש לכל אחד, והדברים עתיקים.

בס"ד



• חברות / בכל שעות היום.
• חבורות / בכל מקצועות התורה.
• שיעורים / בכל אות נפשו.

ל'בית חבירות

גבעת ירושלים - בי"ש

בשעה 6:00 בבוקר (ביחיד) עמוד היום
בשעה 8:30 בערב (קבוצת חיים בריים) עמוד היום

קרית רמ"א - בי"ש

בשעה 8:30 בערב (קבוצת חיים בריים) עמוד היום
בשעה 8:30 בערב (קבוצת חיים בריים) חבורת 'הערב'

רמת בי"ש ד-1

בשעה 8:30 בערב (קבוצת חיים בריים) עמוד היום
בשעה 8:30 בערב (קבוצת חיים בריים) חבורת 'הערב'

רמת בי"ש ד-3

בשעה 2:00 בצהריים (ביחיד) עמוד היום
בשעה 8:30 בערב (קבוצת חיים בריים) עמוד היום
בשעה 8:30 בערב (קבוצת חיים בריים) עמוד היום בעיון

בערב ובקביעות עתים

אחרי מנין א' מעריב (יחיד החדר) עמוד היום
בשעה 7:00 בערב (יחיד החדר) משנ"ב על הסדר
בשעה 7:00 בערב (יחיד החדר) עמוד היום
בשעה 7:00 בערב (יחיד החדר) עמוד היום
בשעה 7:30 בערב (יחיד החדר) עמוד היום
בשעה 7:35 בערב (יחיד החדר) עמוד היום
בשעה 7:50 בערב (יחיד החדר) עמוד היום
בשעה 8:00 בערב (יחיד החדר) עמוד היום
בשעה 8:00 בערב (יחיד החדר) עמוד היום
בשעה 8:15 בערב (יחיד החדר) עמוד היום
בשעה 8:30 בערב (קבוצת חיים בריים) עמוד היום
בשעה 8:30 בערב (קבוצת חיים בריים) עמוד היום
בשעה 8:30 בערב (קבוצת חיים בריים) עמוד היום
בשעה 8:30 בערב (קבוצת חיים בריים) עמוד היום
בשעה 8:30 בערב (קבוצת חיים בריים) עמוד היום
בשעה 9:30 בערב (יחיד החדר) עמוד היום
בין השעות 9-11 בערב עמוד היום

בוקר ולפנה"צ

בין השעות 5-7 בבוקר (יחיד החדר) עמוד היום וש"ע
בשעה 5:30 בבוקר (יחיד החדר) מקצוע בהלכה
בשעה 6:00 בבוקר (יחיד החדר) עמוד היום
בשעה 6:00 בבוקר (יחיד החדר) עמוד היום
בשעה 6:30 בבוקר (יחיד החדר) עמוד היום
בשעה 7:00 בבוקר (יחיד החדר) עמוד היום
בשעה 8:00 בבוקר (יחיד החדר) עמוד היום
בשעה 8:00 בבוקר (יחיד החדר) עמוד היום
בין השעות 9-11 לפנה"צ (יחיד החדר) עמוד היום
בין השעות 11-1 לפנה"צ (יחיד החדר) עמוד היום

צהריים

בשעה 1:40 בצהריים (יחיד החדר) עמוד היום
בשעה 2:30 בצהריים (יחיד החדר) קבוצה עמוד היום
בשעה 3:00 בצהריים (יחיד החדר) עמוד היום
בשעה 5:00 אחה"צ (יחיד החדר) עמוד היום
בשעה 6:00 אחה"צ (יחיד החדר) עמוד היום
בשעה 6:00 אחה"צ (יחיד החדר) עמוד היום

לסידור חברותא / שיעור / חבורה, - פנה עוד היום:
לאחד מהגבאים הפרטיים (מגליה) או לגבאי קהילתך (בארה"ק ובח"ל) או לגבאים הכללים הי"ו
כמו"כ ניתן להתקשר באופיס 'מפעל החברותא והשיעורים': 02-631-6668

